

Скрипник Неля,
к. пед. н., доцент кафедри дошкільної
освіти, Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ОСНОВ КОМПОЗИЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Концепція дошкільного виховання в Україні, Концепція Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти, Базовий компонент дошкільної освіти та всі чинні програми розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку зорієнтовані на оновлення змісту роботи з дітьми за всіма розділами і видами діяльності [6, с. 3]. Адже, дошкільний вік – це період бурхливого розвитку особистості, її уяви, думки, фантазії; важливий період для формування всіх психічних процесів. А вивчення мистецтва, безпосередньо образотворча діяльність - сприяють розвитку творчого потенціалу особистості, а також виконують функцію естетичного виховання особистості [1; 2; 3; 7]. Тим паче, що зображувальна діяльність – одна із найулюбленіших видів дитячої діяльності. Діти п'яти років у своїх малюнках зображають не тільки те, що бачать, але й те, що знають про навколишній світ.

Метою нашої розвідки було теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати сучасні технології навчання дітей шостого року життя з основ композиції в процесі малювання.

Було з'ясовано, що дослідники і педагоги минулого та сучасності (І. Бех, Я. Коменський, Д.Дідро, Ф.Гребель, Й. Песталоці, С. Русова, В. Сухомлинський, Г. Сухорукова та ін.) надавали великого значення дитячому малюванню. Навчання дітей малювання розглядалося як підготовка руки й ока до письма, а також як перша сходинка загальної системи навчання [2; 3; 7; 8].

Цілеспрямований інтерес дослідників до дитячого малюнка виник у 1880-1890 роках. Це були праці психолога В.Прейєра „Душа дитини” (1882), етнографа А.Ріхарда „Малюнки первісних народів”

(1887), італійського мистецтвознавця К. Річчі „Діти-художники”, „Мистецтво дитини” (1887) та ін.

Вітчизняний педагог-новатор В.О. Сухомлинський також надавав надзвичайно важливого значення дитячому малюванню. Стосовно цієї проблеми він написав низку науково-методичних праць, серед яких найважливішими, на нашу думку, є такі: „Кожна дитина - художник”, „Мистецтво”, „Живопис” та ін. Він вважав дитячий малюнок і процес дитячого малювання часткою духовного життя дитини. Педагог писав: „Діти не просто переносять на папір щось із навколишнього світу, а живуть у цьому світі, входять у нього як творець краси, дістаючи насолоду від неї” [7, с. 53-54].

Експериментальні дослідження (Н.П. Сакуліна, Н.Т. Дяченко, В.П. Котляр, П.К. Сензюк, Г.О. Підкурманна, Є.В. Шорохов та ін.) свідчать про те, що в умовах цілеспрямованого навчання дітям дошкільного віку посилені деякі правила і прийоми композиційної організації, які використовуються у професійному мистецтві. До них можна віднести: в предметній композиції – вибір положення формату (вертикальне чи горизонтальне) в залежності від ознак форми об’єкта; визначення відносно вдалого масштабу зображення у відповідності до запропонованого формату; створення композиційної рівноваги; у сюжетній композиції – вибір положення формату в залежності від відтворюваного простору, напрямку руху, особливостей головного об’єкту; ритмічна упорядкованість об’єктів і кольорів; наявність головного об’єкту (або акцентів); встановлення рівноваги; відтворення статичності, динаміки та окремих ознак багатовекторності [3; 8]. Ці техніки апробовані нами на практиці з дітьми старшого дошкільного віку і було встановлено реальна можливість освоєння їх дітьми на достатньому рівні.

Наша дослідницько-експериментальна робота по навчанню дітей п’ятого-шостого року життя основ композиції в процесі малювання здійснювалася у дошкільному навчальному закладі № 12 м. Умані в двох старших групах.

Проведене теоретичне та експериментальне дослідження проблеми дозволило зробити такі висновки:

1. Малювання – доступний і цікавий вид образотворчої діяльності для малюків старшого дошкільного віку. Зображувальна діяльність тісно пов'язана із формуванням особистості дитини та розвитком її пізнавальних інтересів.

2. Під навчальною діяльністю дітей основ композиції у процесі малювання у нашому дослідженні розуміється формування в дітей умінь орієнтуватися на аркуші паперу; формування умінь та навичок виділяти головне розміром та кольором; поєднувати головний об'єкт із другорядними предметами; визначати пропорційні співвідношення.

3. До основних педагогічних умов, які покращують рівень засвоєння дітьми основ композиції в процесі малювання було означено такі:

- спеціально підібрані нестандартні методи зображення;
- цілеспрямоване, доступне і систематичне навчання та виховання під час зображувальної діяльності;
- включення провідного методу навчання – ігрового;
- виховання волевих рис характеру вихованців: самостійність, ініціативність, наполегливість, працелюбність.

4. У процесі навчання дітей п'ятого-шостого року життя основ композиції в процесі малювання виділяється 3 етапи, які поступово ускладнюються:

- перший етап: ознайомлення дітей із творами мистецтва, на яких чітко спостерігаються закони і правила композиції;
- другий етап: ознайомлення дітей із прийомами доцільного розміщення предметів на аркуші паперу, дотримуючись пропорцій, просторових співвідношень;
- третій етап спрямований на перевірку в дітей набутих знань, умінь та навичок під час творчого вирішення поставлених завдань.

5. Застосування нових форм і нестандартних методів організації образотворчої діяльності, направлене на розвиток творчих здібностей і вирішення таких завдань: формування у дітей алгоритму діяльності; розвиток основних психічних процесів; задоволення потреби дитини в продуктивній творчій діяльності; формування і удосконалювання технічних умінь і навичок; розвиток здібностей застосовувати різні засоби виразності; розвиток емоційної сфери.

6. Зміст різних форм роботи щодо ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з основами композиції виявився доступним завдяки використанню ефективних педагогічних технологій супроводження процесу навчання: фантазійна розповідь, інтерактивне обговорення, проблемні запитання, демонстрація за допомогою мультимедіа, спостереження, креативні дослідження, вправління, аналіз, вказівки, заохочення і т. п.

Отримані дані підтвердили дієвість сучасних технологій навчання дітей п'ятого-шостого року життя основ композиції в процесі малювання, але в подальшому є потреба вивчення і експериментального дослідження даної проблеми в інших вікових групах.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. 2021. 38 с. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>.

2. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. К.: Либідь, 2003. Кн.1: Особистісно орієнтовний підхід: теоретико-технологічні засади: навч.-метод. видання. 280 с.

3. Ветлугина Н.А. Общие вопросы художественного творчества ребенка. Художественное творчество и ребенок / под ред. Н. А. Ветлугиной. М.: Просвещение, 1972. 281с.

4. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г. В. Беленька [та ін.] ; наук. ред. Г.В. Беленька, М.А. Машовець ; Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

5. Закон України «Про дошкільну освіту». Київ: Ред. журналу «Дошкільне виховання», 2001. 55 с.

6. Концепція Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2023 року // *Дошкільне виховання*. 2017. №9. С. 3-4.

7. Сухомлинський В.О. Кожна дитина – художник. Вибрані твори: в 5-ти т. Т.3. К.: Радянська школа, 1977. С.53-55.

8. Сухорукова Г.В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. К.: Видавничий дім “Слова”, 2010. 376с.